

CZU: 32.001:001.891:32(478)

[https://doi.org/10.59295/sum8\(178\)2024_24](https://doi.org/10.59295/sum8(178)2024_24)

REFLECȚII ACTUALE ASUPRA RELAȚIEI DE CAUZĂ – EFECT ȘI FUNCȚIONALE ÎNTRE ȘTIINȚA POLITICĂ ȘI POLITICA ȘTIINȚIFICĂ DIN REPUBLICA MOLDOVA

Victor SACA,*Universitatea de Stat din Moldova*

În acest articol sunt analizate unele aspecte ale relației de cauză-efect și funcționale dintre știința politică și politica științifică din Republica Moldova. Autorul examinează, în primul rând, dimensiunile teoretice de influență reciprocă între știința politică și politica științifică, fapt ce-și află expresie și argumentare în prima parte a cercetării.

În al doilea rând, aproape jumătate din volumul studiului este consacrat materialului empiric despre capacitățile de cauză-efect și funcționale ale actorilor din cadrul științei politice și politicii științifice. În acest context, sunt aduse exemple despre contradicțiile și discordanțele ce apar între cauza și efectul științei politice și politicii științifice atât la nivel general-național, cât și local, inclusiv din cadrul Universității de Stat din Moldova.

În al treilea rând, a evalua adecvat corelația între știința politică și politica științifică a statelor aflate în schimbare de tipul Republicii Moldova e posibil în baza unor criterii: istoric; de regim politic; de modernizare a relației știință - politică; de starea culturii politice a politicienilor și cercetătorilor ș.a. Conform acestor criterii, cauza și efectul între știința politică și politica științifică din Moldova se distinge prin manifestări dihotomice complexe: deschise/latente, intenționate/neintenționate, directe/indirecte, lineare/nelineare, regulate/iregulate. Atare dihotomii au specificul lor în condițiile tranziției spre democrație a Republicii Moldova, ele fiind în cadrul procesului democratic produsul ambivalenței modernizării politice.

Cuvinte-cheie: știință, știință politică, politică, politică științifică, relația știință-politică, relația cauză-efect, relația funcțională, cercetător, politician, Republica Moldova.

CURRENT REFLECTIONS ON THE CAUSE-EFFECT AND FUNCTIONAL RELATIONSHIP BETWEEN POLITICAL SCIENCE AND SCIENTIFIC POLICY IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

In this article, some aspects of the cause-effect and functional relationship between political science and science policy in the Republic of Moldova are analyzed. The author examines, first of all, the theoretical dimensions of mutual influence between political science and scientific policy.

Second, almost half of the volume of the article is devoted to empirical material on the causal and functional capacities of political science and science policy. Examples of cause and effect are given about the contradictions that appear between political science and scientific policy both at the general-national and local level, including within the State University of Moldova.

Thirdly, it is possible to adequately evaluate the correlation between political science and scientific policy of states in change like the Republic of Moldova based on some criteria: historical; of political regime; to modernize the relationship between science and politics; the state of the political culture of politicians and researchers, etc. According to these criteria, the cause and effect between political science and scientific policy in Moldova is distinguished by complex dichotomous manifestations: open/latent, intentional/unintentional, direct/indirect, linear/nonlinear, regular/irregular. Such dichotomies have their specificity in the conditions of the transition to democracy of the Republic of Moldova, being within the democratic process the product of the ambivalence of political modernization.

Keywords: science, political science, politics, science policy, science-politics relationship, cause-effect relationship, functional relationship, scientist, politician, Republic of Moldova.

Un loc și un rol aparte în cadrul actual al teoriei și practicii sociopolitice, inclusiv a statului Republica Moldova, revine conexiunilor instituțional-valorice, funcționale și normative dintre știință și politică.

Conexiuni, care prin manifestările lor complexe și contradictorii, întrunesc atât natura și caracterul, cât și dinamica și statica transformărilor politice, pe de o parte, și a celor științifice, pe de altă parte. În acest context, pentru cercetătorii din domeniu prezintă un interes deosebit problematica relației de tip „știința politică - politica științifică”, a considerentelor de cauză-efect a acestei relații, care, cu excepția unor articole științifice ale autorului apărute în ultimele decenii în literatura de specialitate de la noi [1, 2, 3, 4], nu se bucură deocamdată de rezultatele unor cercetări fundamentale în ediții monografice.

Actualmente relația nominalizată evoluează multidimensional, dar și multiform sub influența unor procese și transformări dihotomice diverse: cantitative/calitative, radicale/parțiale, extinse/restrânse, accelerate/încetinite, constante/fluctuante, coerente/incoerente etc., acumulând, în dependență de anumite condiții obiective și subiective, diferite modalități de existență și manifestare. Acestea sunt condiții imanente trecutului, prezentului și viitorului, evidente prin factori interdependenți în anumite întinderi spațiale, adică condiții complexe geo-cronometrice, cu conotații aparte între cauză și efect, care determină în ultima instanță caracterul conflictual și/sau consensual de influență a regimurilor politice și, respectiv, a relațiilor dintre diferite forțe politice din societate.

În funcție de gradul de impact al condițiilor respective, politica actuală privită în context de cauză și efect depinde mult nu doar de capacitățile potențialului economic, social sau cultural propriu-zis, ci și de cel științific, inclusiv al științelor politice. Or ea, politica, este unica în societate care deține pârghii și rol aparte decizional atât ca cauză, cât și ca efect de reglementare și coordonare a potențialului altor domenii. Iar odată cu aceasta, și de intercorelare și modernizare a raporturilor instituționale, funcționale și normative dintre domenii.

Pe parcursul evoluției sale istorice raportul de cauză-efect dintre politică și alte sfere, inclusiv cea științifică, a fost supus unor interpretări diferite, alteleori chiar opuse. Aceiași exponenți ai elitismului, în-deosebi a celui clasic (de exemplu, V. Pareto, G. Mosca, R. Michels ș.a.), vedeau în politică un domeniu primordial al activității umane față de alte domenii; alți gânditori, dimpotrivă, calificau politica drept o sferă secundară, subordonată economiei (Marx), dreptului (Hobbes), moralei (Aristotel), religiei (reprezentanții teologiei); cei de-al treilea, în general negau politica ca domeniu aparte de funcționare, considerând necesar de-al examina în cadrul celorlalte genuri de activitate socială; cei de-al patrulea, considerau drept unicul adevăr o politică ca sferă relativ autonomă, la fel ca și altele [5, p. 27].

În pofida diferenței de interpretări, relația politică-nonpolitică la capitolul cauză-efect evoluează, mai mult sau mai puțin, în funcție de interconexiunile valorice de formă și conținut, când politica, ca și alte domenii, capătă unele elemente de conținut noi, fie prioritare sau secundare. În contextul acestui raționament, politica în raporturi de cauză-efect devine concomitent politică economică, socială, culturală, managerială și, desigur, științifică. Pornind de aici, e important a cunoaște corelația atât între politică și știință, cât și între politica științifică și știința politică.

În această ordine de idei, devin firești încercările autorului de a identifica raportul dintre știința politică și politica științifică, și anume, acela de cauză-efect ce determină în speță semnificația lui. *Grosso modo*, pentru a chestiona adecvat raportul în cauză, consider oportun de utilizat drept criteriu și/sau argument principal de orientare pe cel științific și nu pe cel pur politic, la care unii politicieni din Republica Moldova au apelat până acum și continuă să apeleze în cazul examinării diverselor probleme ce țin de educație, istorie, economie, demografie, lingvistică ș.a.

Deja teoria și practica celor trei decenii de tranziție spre democrație ne-au demonstrat din plin necesarul debarasării de moștenirea regimului sovietic atât în mentalitate, cât și în comportament. În acel regim, politicul era considerat cauza prim sau „luminător” de căi al obiectivelor și proceselor științifice, dar și al efectului relațional, acesta din urmă fiind unul din paradoxurile principale ale regimului.

Astăzi, când semnificația cauzei și efectului între știința politică și politica științifică a devenit o preocupare majoră nu numai a cercetătorilor, ci și a actorilor care iau și implementează decizii politice, aceștia în majoritatea lor acordă științei politice întâietate valorică, pentru potențialul ei unic de impact asupra politicii atât din punct de vedere epistemologic, cât și axiologic și praxiologic. Anume prin corelarea dimensiunilor de cauză și efect știința contemporană în ansamblu și cea socială în parte, demonstrează capacități de cunoaștere de către politic a unor noi experiențe științifice de modernizare sociopolitică, îmbinare a diferitelor metode (legale) de activitate politică și, desigur, de relații politice.

Deci, prin intermediul științei în general și științei politice în particular devine a fi temeinic raționamentul despre politică ca știință (dar și ca artă), despre *politica științifică ca ramură specifică a politicii*. Astfel, politica și știința evoluează, iar politicianul și cercetătorul activează prin interacțiuni valorice de cauză-efect atât încât ambele/ambii treptat se impun ca un tot într-un câmp comun de activitate, cu obiective și rezultate politico-științifice comune. Istoriceste atare interacțiune a politicii și științei și, respectiv, a evoluției de cauză-efect a politicii științifice, este una continuă de la idei la concepții și ideologii, apoi la proiecte, programe și platforme politice, și în final la acțiuni, activități și relații politice.

Privită în calitate de componentă a politicii în ansamblu, politica științifică în dimensiuni de cauză-efect a cunoscut un parcurs complex de manifestare de la simplu la compus, de la general la particular, de la sporadic la constant și viceversa, fapt înregistrat ca un proces îndelungat de dezvoltare a cunoștințelor, convingerilor și orientărilor politice. O contribuție reală în acest sens au adus diferitele domenii ale științelor socio-umane: filosofie, istorie, geografie, sociologie, politologie, psihologie, culturologie ș.a. Mai mult, relația de cauză-efect a politicii științifice evoluează și sub influența domeniilor științifice limitrofe: filosofie politică, istorie politică, geopolitică, sociologie politică, psihologie politică, culturologie politică ș.a.

Atare influență și, desigur, contribuție causală se regăsește ca efect în elaborarea și implementarea diverselor proiecte de dezvoltare socială: proiecte științifice și științifico-politice ce vizează societatea civilă, statul de drept, separația puterilor, securitatea națională, interesul național, relația interese publice-proces decizional, tranziția democratică și consolidarea democrației, interconexiunea democrației și economiei de piață, drepturile omului, dezvoltarea capacităților de negocieri a statului candidat de aderare la Uniunea Europeană ș.a.

Pentru a evalua rolul cauzei și efectului politicii științifice în raport cu știința politică e necesar a cunoaște și conștientiza ceea ce este *de facto* politica științifică, gradul ei de acumulare și consistență valorică. Luată în calitate de expresie precisă a unei idei, unei concepții sau unei relații, *politica științifică este un domeniu complex, contradictoriu de activitate ce exprimă raporturile dintre actorii (agenții) politici (puterii) și cei ai științei cu privire la utilizarea instituțiilor puterii publice și a diferitelor ramuri ale științei în scopul luării și implementării unor decizii, realizării unor roluri, funcții, proiecte (programe), interese și necesități cu semnificație socială* [4, p. 136]. În această definiție a politicii științifice se conțin elementele intrinseci ale acesteia în raport cu știința politică, exprimate în dimensiuni de cauză (pricină, mobil, motiv) și efect (rezultat, consecință care produce o impresie specială). Elemente, care se află într-o legătură indestructibilă, de completare continuă. Ele reflectă axări de cauză-efect privind atât dezvoltarea sociopolitică și culturală a societății, cât și evoluția procesului politico-științific.

Totuși, natura și caracterul politicii științifice, relațiile ei cu alte ramuri ale politicii, pot fi înțelese mai bine dacă ținem cont de manifestările de cauză-efect a celei de a doua părți a tandemului respectiv - știința politică. Anume o conștientizare adecvată cerințelor timpului, dar și realității, fie și contradictorie, de impact a științei politice, va conduce la transformări progresive în cadrul politicii științifice.

În această ordine de argumentare, valoarea de cauză-efect a științei politice necesită a o pune adecvat în aceeași linie analitică cu cea a politicii științifice, fapt realizabil prin intermediul binomului *general-particular*. Acesta permite științei politice, ca valoare de cauză-efect, să ofere politicii științifice necesarul de idei, cunoștințe, convingeri și orientări în realizarea obiectivelor ei strategice și tactice.

Temeiul rațional de ordin general al binomului nominalizat se regăsește în noțiunea singulară de *știință politică*, care în fond determină caracterul *lato sensu* de extindere, manifestare și incluziune a acestei științe în câmpul diverselor științe sociale și a sociopoliticului în ansamblu. Adică, știința politică în ecuația ei de cauză-efect se distinge printr-o influență multilaterală asupra politicii științifice. Atare influență are, după cum s-a menționat mai sus, diferite nuanțe: epistemologice, paradigmatic, metodologice, axiologice. În sens că, știința politică de ansamblu se regăsește în necesitățile și efectele complexe ale politicii științifice prin cercetări și recomandări multidimensionale ce țin de proiecte și programe științifice fundamentale, strategice: de democratizare, modernizare a societății, de politică internă a statului, regionalizare a acestuia, de relațiile lui externe și internaționale.

Iar componenta particulară de cauză-efect a binomului sus-nominalizat apare sub influența principiului integrării științei politice de ansamblu cu alte științe sociale (dar și reale, naturale), dobândind drept re-

zultat denumirea plurală de științe politice. Astfel, principiul integrării științifice, ca unul din principalele în știință, conduce în ultimă instanță la opusul acestuia - dezintegrare (raport firesc în știința modernă și contemporană), fapt consemnat în cazul nostru de apariția a mai bine de 40 de noi ramuri științifice - științe politice de ordin particular.

În acest raport complex, științele politice particulare, ca parte integrantă a științei politice de ansamblu, încep cu teoria politică, apoi se extind la filosofia politică, sociologia politică, psihologia politică și alte științe limitrofe, de natură sociopolitică, și se încheie cu biopolitica, informatica politică, statistica politică și alte științe din albia mixtă, deja a științelor reale, naturale cu cea politică. Luate aparte, aceste științe particulare, desprinse dintr-un tot în rezultatul dezintegrării, devin mobilul unei influențe strict axate pe un sub-domeniu aparte al politicii științifice: de natură economică, socială, culturală, informațională, educațională etc.

Deci, semnificațiile particulare de cauză-efect ale noțiunii științe politice reflectă corelația în parte a actorilor-cercetători a diferitelor științe politice limitrofe cu actorii politicii științifice vizavi de necesitățile specifice ale acestora: dobândirea și utilizarea cunoștințelor, ideilor, culturii politice în ansamblu, eficientizarea mecanismului decizional, a relațiilor dintre diferite forțe sociopolitice, a soluționării conflictelor sociale, înarmării actorilor cu tehnologia negocierilor de consens politic ș.a. Adică, această corelație e centrată pe chestiuni principiale de interconexiune a particularului științifico-politic cu politica științifică. Chestiuni care posibil din ambele părți (sub influența uneia sau alteia) apar și se manifestă nu doar prin ceea ce numim chibzuință, înțelepciune, ci și prin nechibzuință, deficit de înțelepciune.

Pornind de aici, a evalua în mod corespunzător, corelația de cauză-efect între știința politică și politica științifică a statelor aflate în profundă schimbare de tipul Republicii Moldova este pe cât de important și actual, pe atât de necesar și complicat. În pofida impedimentelor obiective și subiective, recurgem, totuși, la unele criterii pe baza cărora e posibilă o apreciere a corelației respective. La acestea raportăm: factorii istorici, trăsăturile regimului politic, nivelul modernizării politicii științifice și dezvoltării științei politice, gradul concordanței ansamblului politic cu cel științific, starea culturii și conștiinței politice a politicienilor și cercetătorilor ș.a.

În conformitate cu aceste criterii, pe parcursul a mai bine de trei decenii de independență a Republicii Moldova, cauza și efectul între știința politică și politica științifică se disting prin manifestări complexe, inclusiv opuse una alteia. Avem în vizor pentru a percepe și evalua diverse contradicții, uneori chiar cu tendințe paradoxale greu de explicat. Din ele fac parte variantele dihotomice manifeste (clare, evidente, deschise) și/sau latente, intenționate și/sau neintenționate, directe și/sau indirecte, lineare și/sau nelineare, regulate și/sau iregulate [4, p. 136], care se impun diferit pe parcursul evoluției sociopolitice. Atare dihotomii, în particular linearul și nelinearul, regularul și iregularul, au specificul lor în condițiile tranziției noastre spre democrație, ele fiind produs al ambivalenței modernizării politice [6, p. 73]. În opinia noastră, tranziția democratică în deplinul ei înțeles, inclusiv la capitolul dihotomic știință-politică, poate fi „plină de trepte și verigi intermediare, de stări și procese excedentare și haotice, de evenimente și fenomene logice și alogice, raționale și iraționale, cu sens sau lipsite de sens și perspectivă istorică” [7, p. 23].

Desigur, dihotomiile enunțate sunt în mare parte firești, dar și cu abateri de la firesc în toate perioadele tranziției noastre spre democrație: *preparatorie* (de pregătire ideologică a tranziției, stabilire a scopurilor, mijloacelor, pregătire a opiniei publice); *elaborare a deciziilor* (de punere în valoare a factorului decizional, elaborare a normelor, principiilor, creare a structurilor instituțional-democratice, asigurare a legitimității regimului ș.a.); *adaptare* (de consolidare a structurilor democratice, perfecționare a activității lor). Numai că în cazul unor guvernări preponderent cu declarații democratice, dar în fond cu tendințe mixte autoritar-democratice, aceste perioade (îndeosebi cea de a doua și a treia) au fost în situația noastră cuprinse de crize, discordanțe între componentele dihotomice, fapt ce s-a răsfrânt și asupra relației de cauză-efect între știința politică și politica științifică.

Deficitul unui raport relativ armonios între componentele perioadelor în parte a tranziției democratice, în particular între factorul decizional și cel normativ sau între factorul instituțional democratic și cel al legitimității regimului tranzitoriu spre democrație, la fel ca și între consolidarea structurilor democratice și perfecționarea și modernizarea lor, face cauza științei politice să fie una fragilă, cu condiționări de efecte

slabe, uneori chiar nule sau neașteptate ca valoare, în cadrul politicii științifice. Mai mult, dacă ne conducem de enunțul lui Kant *că natura umană preferă lipsă de armonie*, atunci cauza și efectul științei politice în raport cu politica științifică de ordin tranzitoriu nu poate să se manifeste în afara acestui enunț.

Doar un stadiu înaintat al științei, care să acopere deficitul valoric al raportului sus-menționat, stadiu cu cercetări și rezultate echidistante la capitolul evoluție politică în tranziție, poate asigura poziții la fel de înaintate sau efectiv apropiate în dezvoltarea politicii științifice, a strategiei și tacticilor acesteia. Și vice-versa, o tranziție democratică cu perioade relativ stabile în desfășurarea și realizarea obiectivelor proprii, poate determina în cele din urmă cauza și efectul așteptat al politicii științifice în raport cu știința politică, cu intensificarea cercetărilor generale și particulare. În atare corelație, fie și de natură tranzitorie, cu unele abateri de la obiectivele apropiate sau cele finale, reprezentanții politicii științifice și științei politice necesită a cunoaște și a respecta reciproc locul și rolul lor cauzal și de efect, legitățile atât ale științei, cât și ale politicii, a se conduce de principiile științifice și politice nu doar în declarații, ci și în comportamente, acțiuni și relații.

Importantă în relația de cauză-efect a tandemului știință politică - politică științifică este și necesitatea de a cunoaște și evalua punctul ei de pornire, dar și de desfășurare și intersecție într-o lume sociopolitică pluridimensională, contradictorie. Ambele componente valorice pornesc *ab-initio* dintr-o lume proprie a socialului lor specific de existență și se întâlnesc în primul rând, acolo unde cauza și efectul lor se manifestă în relații de putere politică (cu potențial decizional), iar în al doilea rând, ele se desfășoară în materie conexă de putere mixtă ale politicii și științei.

Urmare a manifestării acestei conexiuni, ambele entități își orientează misiunea după un argument-cheie comun - cel științifico-politic, luat ca un întreg. Anume capacitățile conexe ale puterii mixte a științei politice și politicii științifice pot conduce în ultimă instanță cauza și efectul lor la situații politice complexe ce țin de sinteze ale conștiinței, comportamentului, acțiunilor și relațiilor tot mai mult cu argumentări științifice, iar cele ale științei, la situații la fel de complexe, cu accepții valorice de natură politică la capitolul mecanisme, tehnologii, reglementări sociale.

O altă dimensiune valorică a raportului dintre știința politică și politica științifică este cea funcțională, care în aparență se deosebește, chiar e opusă, de cea a cauzei și efectului. În realitate, însă, ambele dimensiuni se află într-o legătură dialectică, completându-se reciproc prin dubla lor manifestare relațională. Cu cât cauza și efectul relației știință politică - politică științifică își demonstrează tot mai mult potențialul și tăria de formă și conținut, cu atât interdependența și intercomunicarea lor funcțională devine mai evidentă și mai relevantă. Funcționalitatea relației respective e axată pe știință și politică ca unități de măsură relativ autonome, dar, totodată, sub influența cauzei și efectului sociopolitic, și ca unități relativ schimbătoare în plan structural și în modul de organizare și manifestare. În astfel de situație, relația știință politică - politică științifică se distinge prin posibilități funcționale de existență, impact și de menținere a reciprocității sale relaționale în baza potențialului propriu de principii, norme, reguli, scopuri și mijloace. În particular, funcționalitatea componentei științifice trebuie privită drept capacitate de a sesiza, a înțelege în profunzime politica, de a-i recomanda politicii căi și modalități științifice eficiente de manifestare și nu de a face, a practica politică.

Însă, privită din punct de vedere funcțional, știința politică, chiar și în relația sus-menționată, cu oportunități clare de manifestare continuă, întâmpină nu puține impedimente de a influența politica, inclusiv pe cea științifică. În acest sens, o influență adecvată așteptărilor e condiționată de un grad relativ înalt de prestigiu al științei politice în societate și, totodată, de un grad adecvat de recunoaștere și apreciere a acesteia de către actorii politicii științifice, situație care uneori în democrații fragile, cu element autoritar, se remarcă prin deficit de reciprocitate.

În abordările de mai sus au fost menționate unele criterii de analiză și apreciere a relației de cauză-efect între știință și politică. Dacă raportăm aceste criterii (condițiile concret-istorice, caracterul regimului politic, gradul de manifestare a procesului democratic ș. a) la relația funcțională între știința politică și politica științifică, atunci observăm capacități funcționale diferite ale relației respective. În particular dacă ne axăm pe condițiile obiective și subiective favorabile cu caracter democratic, știința politică demonstrează un grad de eficacitate funcțională a normelor și principiilor sale mai înalt decât cea a politicii. Și invers, atunci când

în regimul democratic politica își cunoaște bine misiunea și o manifestă adecvat în raport cu alte sfere, inclusiv cu cea a științei, mai mult, când cunoaște și respectă legitățile acesteia, creează și modernizează condiții necesare pro-știință, pe prim plan se impun normele și mecanismele funcționale ale politicii. Deci, în condițiile regimului democratic dreptul de a ocupa primul loc ca importanță și ca valoare funcțională, politica îl manifestă într-o conexiune adecvată cu necesitățile funcționale ale procesului științific, deplasând și îmbinând în această ecuație nu doar normele și mecanismele proprii, ci și împreună cu cele ale științei.

Practica sociopolitică actuală a majorității țărilor spațiului comunitar european demonstrează că doar regimurile cu democrații avansate pot crea și promova reale politici pro-știință. Aceste regimuri în fond nu diminuează din valoarea funcțională a științei, în general, și științei politice, în particular, din energia lor relativ liberă, cu îmbinări obiectiv-subiective favorabile de a folosi eficient resursele științifice.

Cu totul altă situație a relației funcționale și de cauză-efect între știința politică și politica științifică oferă regimurile politice din Comunitatea Statelor Independente (Republica Moldova oficial încă mai face parte din această comunitate), în care independența statelor respective figurează mai mult ca denumire. În realitate așanumita independență este supusă unui impact cu element imens al războiului hibrid în diverse domenii (îndeosebi în cel ideologic, de propagandă) din partea fostului „frate mai mare” de sorginte sovietică, acum cu tendințe și acțiuni diverse (inclusiv militare, cu război nejustificat asupra Ucrainei) de refacere a imperiului sovietic - Federația Rusă. În condițiile CSI regimurile politice, pur autoritare (excepție Republica Moldova) sau cu element dominant autoritar, domină și determinanta relației funcționale și de cauză-efect între știința politică și politica științifică.

Cât privește Republica Moldova, astăzi relația respectivă, în comparație cu aceea de mai bine de două decenii, da chiar și de acum 4-5 ani, abordată de autor în publicațiile sale științifice [1, 2, 3, 4], are concentrată la activ, de rând cu cele relativ vechi, unele procese relativ noi, care ne permit a o releva printr-o serie de trăsături.

În primul rând, o evoluție preponderent instabilă a tranziției postcomuniste de la noi în mare parte a determinat pe parcurs caracterul situațional, nu de fiecare dată relevant, de cauză-efect și de funcționare al relației știință politică - politică științifică. Atare relație, de rând cu unele succese relative (de exemplu, unele inițiative politico-administrative și științifice de promovare a politicii externe, axate în special pe orientări de euro-integrare, cum ar fi Planurile de Acțiuni Republica Moldova - Uniunea Europeană, dar și parafarea, semnarea și punerea în valoare a Acordului de Asociere și Acordului de Liber Schimb Republica Moldova-Uniunea Europeană în timpul guvernărilor liberal-democrate, sau începutul valorificării de către Republica Moldova a statutului de stat candidat de aderare la UE inițiată de guvernarea PAS), a fost supusă unui proces simultan de târăgănare a democratizării și consolidării democratice a țării, cu încălcări funcționale în realizarea obiectivelor de reformare a societății, inclusiv ce țin de procesul politico-științific.

Anume factorul simultaneității valorice, cu un anumit deficit de eficiență și orientări stricte în realizarea obiectivelor din domenii particulare, a demonstrat *ipso facto* slăbiciunea politicii interne față de cea externă în procesul de reformare democratică a țării. Politicile din interiorul statului au fost în cea mai mare parte reactive, doar cu element activ, care în comparație cu politicile active propriu-zise, nu de fiecare dată fac față unor cerințe *sui-generis* de reformare democratică, în special acum când țara este cuprinsă de diverse crize. Multe din reformele de până acum, îndeosebi ce țin de combaterea corupției, reforma justiției, combaterea dezinformării ș.a., care într-un fel vizează și politica științifică, dar și mersul transformărilor în domeniul cercetărilor științifice, se desfășoară cu abateri.

Unele demersuri de reformare se împotmolesc în ciocniri acute între politic și justiție, în opuneri ce țin mai ales de reformarea justiției (se consideră că până nu demult nici una din instituțiile judecătorești n-a fost reformată funcțional), de realizarea legilor în diferite domenii. Acest fapt a fost semnalat și de structurile UE, inclusiv în perioada când Republicii Moldova i s-a oferit în iunie 2022 statutul de stat candidat de aderare la UE, sau când în decembrie 2023 Consiliul European a adus la cunoștință posibilitatea negocierilor UE cu RM despre aderare [8].

În al doilea rând, procesul de târăgănare la timpul său a tranziției spre democrație și cel al simultaneității valorice deficitare a diverselor ramuri naționale, s-a regăsit ca impact direct asupra unui indicator-cheie al relației politică științifică - știință politică - cel al stării *de facto* a mecanismelor dublei conexiuni: de ca-

uză-efect și funcționale. Mecanismele respective, chemate în fond să țină cont de unele tradiții progresive în vederea îmbinării lor raționale cu bunele inovații (în calitate de cauză valorică comună) în domeniul cercetării sau sistemului educațional (de exemplu, procesul Bologna, cu ale sale 2 ipostaze-instruirea și cercetarea, care împlinesc în prezent în Republica Moldova deja aproape două decenii), nu au înregistrat deocamdată o deplină plus-valoare (în calitate de efect valoric comun) a continuității atât în domeniul științei politice, cât și în cel al politicii științifice. Mai mult ca atât, nu s-a înregistrat o deplină plus-valoare și în raporturile lor funcționale.

În al treilea rând, această situație contradictorie de legătură între tradiție și inovație în mecanismele de cauză-efect și funcționale a relației știință politică-politică științifică se referă la toate nivelurile de instruire și cercetare universitară și post-universitară: licență, masterat, doctorat, reciclări profesionale. Dacă comparăm studiile actuale în domeniul științelor politice, îndeosebi la specialitatea Politologie, ciclul I și II, respectiv licență și masterat, cu cele de acum 15 ani, sau la specialitatea Management Politic și Electoral, ciclul II masterat, cu cele de acum 7 ani, observăm un interes relativ scăzut al tinerilor de a alege aceste specialități la admitere. Mai mult, au fost și ani universitari de studii când la admitere, la specialitățile respective, grupele în general nu se completau (excepție anii de studii 2022/2023 și 2023/2024, când grupele la specialitatea Politologie, totuși, sau format).

Drept cauze reale a unor astfel de efecte problematice pot fi atât de ordin obiectiv, cât și subiectiv. Ne referim în special la fenomenul migrației multor tineri peste hotare pentru a-și alege și susține studiile de specialitate, la agravarea procesului demografic în țară și la alți factori obiectivi.

Însă, adesea cauzele și efectele respective sunt dominate de factori subiectivi. Aceștia provin, pe de o parte, din aria propriu-zisă a științelor politice, din capacitățile și stăruințele diverse, dar deocamdată nu întotdeauna îndeajuns de eficiente ale cadrelor didactice din domeniu de a motiva tinerii să aleagă specialitățile sus-menționate. În acest sens, sunt necesare eforturi susținute ale profesorilor și cercetătorilor școlii superioare de a demonstra pe nou rolul actual al științelor politice în modernizarea sociopolitică a țării și, desigur, în implicarea cât mai activă a tineretului studios în procesele reformării democratice.

Pe de altă parte, există nu puține manifestări de cauză-efect și funcționale destul de problematice ale politicului (în persoana unor reprezentanți ai diferitelor guvernări și opoziții de până acum) ce țin atât de activități, cât și de relații funcționale inter-actori sau inter-agenți cu o imagine deficitară la capitolul norme și reguli ale moralei, științei, politicii, care adesea inspiră unei părți considerabile a tinerilor, viitori studenți, dezgust față de politică în general, fapt ce se răsrânge și asupra procesului de negare de către tineri a specialității respective. Mulți din acești tineri, dar și din generațiile de vârstă medie și înaintată, de obicei, asociază politica, inclusiv cea științifică, cu știința despre politică ca studiu de specialitate.

Totuși astăzi, odată cu orientarea tot mai evidentă a guvernării actuale și a majorității societății spre Uniunea Europeană, cu lansarea negocierilor de aderare a țării noastre la UE, tânăra generație tot mai mult devine preocupată de evoluția pro-europeană a diverselor noastre politici, inclusiv de cea științifică, educațională, dar și de posibilitățile diferitelor specialități ce le poate oferi domeniul extins al științelor politice pentru euro-aderare/integrare și consolidarea de mai departe a democrației în Republica Moldova. Acest adevăr a fost confirmat încă o dată la 25 iunie 2024, zi istorică pentru Republica Moldova de începere oficială a negocierilor de aderare a țării noastre la Uniunea Europeană.

Referințe:

1. Saca V. *Știința politică și politica științifică în condițiile transformărilor postcomuniste*. În: *Filozofie. Știință. Politică: realizări, implementări, perspective*. Materialele conferinței internaționale 28-29 noiembrie 2002 (coord. V. Țapoc). Chișinău: CEP USM, 2003, p. 43-45.
2. Saca V. *Știința politică în contextul transformărilor postsovietice*. În: *Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Seria „Științe socioumanistice”*. Vol. 2. Chișinău: USM, 2004, p. 51-62.
3. Сака В. *Политическая наука в Республике Молдова: тематическое и инструментальное измерение*. În: *Moldoscopy (Probleme de analiză politică)*. Partea XXIV. Chișinău: CEP USM, 2004, p. 35-46.
4. Saca V. *Realități și perspective ale relației știință politică-politică științifică*. *Cazul Republicii Moldova*. În: *Teoria și practica administrării publice*. Materialele conf. științifico-practice internaționale 22 mai 2020. Chișinău: AAP, 2020, p. 135-138.

5. Saca V. *Politica ca fenomen social*. În: *Politologia*. Partea IV (coord. V. Moșneaga). Chișinău: USM, 1998, 139 p.
6. Saca V. *Raportul dintre democratizare și modernizare în condițiile societății în schimbare*. În: *Republica Moldova în contextul necesităților de modernizare*. Chișinău: Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice (F.E.-P. „Tipografia Centrală”), 2018, 256 p.
7. Saca V. *Interese politice și relații politice: dimensiuni tranzitorii*. Chișinău: CE USM, 2001, 473 p.
8. *Relațiile UE cu Republica Moldova*. consilium.europa.eu/ro/policies/eastern-partnership/moldova/

Date despre autor:

Victor SACA, doctor habilitat în științe politice, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova.

ORCID: 0000-0002-7765-3208

E-mail: vtsaca@hotmail.com

Prezentat la 25 iunie 2024